

11–13 YAŞ ÖĞRENCİLERİN SPOR YAPMA DURUMLARINA GÖRE İYİMSERLİK İLE SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Özgür BOSTANCI¹ Barış ODA² Kenan ŞEBİN³ Serhat ERAİL⁴

ÖZ

Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin iyimserlik ile saldırganlık düzeyleri incelenerek, spor yapmanın saldırganlık ve iyimserlik düzeyleri üzerindeki etkilerini tespit etmektir. Araştırmaya 6. 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören 11-13 yaş grubundaki, 224 spor yapmayan, 262 yapan toplam 486 öğrenci seçilmiştir. Öğrencilerin saldırganlık düzeyleri için Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen iyimserlik düzeylerini için de Çalık'ın (2008) ilköğretim öğrencileri için geliştirdiği anket formu uygulanmıştır. Verilerin istatistiksel analizi için t test ve tek yönlü varyans analizi (Anova) uygulanmıştır. Araştırma bulgularına baktığımızda, spor yapma durumuna göre öğrencilerin saldırganlık ve iyimserlik puanlarında anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p>0,05$). Öğrencilerin saldırganlık ortalama puanlarında, cinsiyet, anne ve baba eğitim seviyesi, gelir seviyesi alt gruplarında anlamlı farklar görülürken ($p<0,05$), yaş, kardeş sayısı, yapmış olduğu branş dikkate alındığında istatistiksel farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). İyimserlik puanlarına baktığımızda, yaş, baba eğitim, gelir seviyesi değişkenlerinde anlamlı farklar görülürken ($p<0,05$); cinsiyet, anne eğitim seviyesi, kardeş sayısı, yaptığı spor branşı değişkenlerinde anlamlı fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Bu araştırmada spor yapmanın iyimserlik ve saldırganlık durumları üzerinde etkili olduğu söylenemez; fakat literatüre bakıldığında birçok araştırmacı ve uzman spor yapmanın bireylerin fiziksel ve psikolojik durumları üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, İyimserlik, Kişilik, Saldırganlık, Spor

INVESTIGATION OF THE LEVEL OF AGGRESSION AND OPTIMISM ON THE STUDENTS AGED 11-13 WHO DO SPORTS OR NOT

ABSTRACT

Determining the import of doing sports on the level of aggression and optimism aged 11-13 who do sports or not. On this research, 6th, 7th, 8th grade students aged 11-13 studying secondary school have been participated. 224 of them don't do sports and 262 of them do sports the total number is 486. In order to determine the level of aggression on the students who have attended this search, "Aggression Inventory" developed by Tuzgöl (1998) and Optimism inventory by Çalık (2008) for secondary school student in are used. While T- Test and one-way ANOVA was applied for statistical analysis of data also for analysis of demographic features percent – frequency distribution issued. When we look at the research findings, a significant difference in the aggression and optimism score hasn't been determined by depending on whether the students do sports or not ($p>0,05$). Whereas significant differences has been seen on the average aggression score of students according to the gender, parent's educational level and low-income subgroups' ($p<0,05$), statistical differences have been found when considering age, number of siblings and doing branch ($p>0,05$). When we look at the optimism scores of students, significant differences has been realised in the variables of age, father's educational level, income level ($p<0,05$); but it is not the same when variables of gender, parent's educational level, number of siblings and doing branch of sports are examined ($p>0,05$). According to the study, it cannot be said that doing sports is effective on the situation of aggression and optimism but when looking at the literature, many researchers and experts state that doing sports has effect on individuals' physical and psychological conditions.

Keywords: Aggression, Education, Optimism, Personality, Sport

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yaşar Doğu SBF, Samsun.

² Çarşamba Şehit Ferhan Hasovalı Orta Okulu, Samsun

³ Atatürk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Erzurum.

⁴ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor ABD Yüksek Lisans Öğrencisi, Samsun.

GİRİŞ

Kişisel ve toplumsal manada giderek artan ihtiyaçlar insanları sportif ve rekreatif faaliyetlerin merkezine çekmektedir (Taşmektepligil ve Bostancı, 2000). İnsanın bir bütünsellik içinde (anatomik, fizyolojik ve psikolojik) sağlıklı olması ve gerektiğinde yedek fiziksel kapasitesini devreye sokabilmesi için spora ihtiyacı vardır ve bu ihtiyacın karşılanması toplumsal iletişim içinde önem arz etmektedir (Balcıoğlu, 2003). Psiko-Sosyal açıdan spor alanında yapılan çalışmalar; profesyonel-amatör, spor yapan - yapmayan ve yaş grupları arasındaki kişilik özelliklerinin farklılığını ortaya çıkarmak için birçok sorunun yanıtını aramaktadır. Her ne kadar birbiriyle çelişen sonuçlar bulunmuş olsa da, sporla kişilik arasında bir etkileşim olduğu ve sporun olumlu etkiler yarattığı kabul edilmiş bir gerçektir (Doğan, 2005; Akandere, Baştuğ ve Güler, 2009; Çelik ve Şahin, 2013).

Saldırganlık ve iyimserlik konusu şimdiye kadar yapılan pek çok araştırmaya konu olmuş ve bireylerdeki bu davranışları açıklamak için birçok konu ele alınıp incelenmiştir (Ağlamaz, 2006; Dervent, Arslanoğlu ve Şenel, 2010). Saldırganlık, diğer bir canlı ya da nesneye yönelik incitici ve rahatsız edici davranışlar olarak (Boxer ve Tisak, 2005) İyimserlik ise; yaşama karşı olumlu duygular besleme, yüksek moral hissi, etkili bir problem çözebilme yeteneği, akademik ve mesleki başarı, sağlıklı ve uzun yaşam sırrı, depresyona yakalanmamak için önemli bir yol olarak tanımlanmıştır (Scheier ve ark, 1999).

11-13 yaş grubu çocuklarda kişilik oluşumuyla birlikte ergenliğe geçiş başlar ve bu dönüşümün etkileriyle çocuklarda iyimserlik ve saldırganlık düzeyleri değişmeye başlar. Fakat birçok bu yaş grubu çocuk, öfke duygusunu dışarıya vururken saldırganlığı seçer (Güleç, 2002; Bandura, 1973), böylece çevresi ile yaşadığı çatışmaların sayısında artış meydana gelir (Taştan, 2006). Kötü sonuçlar doğurabilen bu davranışlar, çocukta kalıcılık göstermesi ergenlik döneminin temel sorunları arasındadır (Mutluoğlu ve Serin, 2010; Gül ve Güneş, 2009). Kavussanu ve McAuley (1995), spor yapmanın iyimserlik ile ilişkisini araştırmışlar ve daha çok aktif spor yapanların, daha az yapanlara göre iyimser olduklarını bulmuşlardır. Bu ilişkinin temel nedenini ise sporun gerçek hayatta karşılaşılabilecek zorluklara benzer tecrübeler oluşturması olarak belirtilmiştir.

Çocuğun sportif faaliyetlere katılımı, onun sosyalleşmesine ve bulunduğu çevreye kendini ispatlayabilmesine yardımcı olur (İmamoglu, 1991). Beden eğitimi ve sporun bireyde korku, öfke gibi duygularının normal gelişimine olanak sağlayan bir gücü vardır. Gündelik hayatında kişiyi isteksiz ve yorgun hale düşüren, bedensel ve ruhsal hayatını etkileyen

nedenler spor yardımıyla giderilir. Beden eğitimi ve spor, karakteri şekillendirir, işbirliği yapmayı öğretir, kişisel disiplini geliştirir, mücadeleyi öğretir, cesareti arttırır. Aynı zamanda saldırganlık dürtülerini doğal yolla ve sosyal kurallara uygun olarak boşaltmayı sağlar, hoşgörüyü iyimserliği arttırır (Suveren, 1992). Bu bilgiler ışığında çalışmanın amacı; 11-13 yaş gurubundaki spor yapan ve yapmayan öğrencilerin iyimserlik ile saldırganlık düzeyleri incelenerek, spor yapmanın saldırganlık ve iyimserlik düzeyleri üzerindeki etkilerini tespit etmektir.

YÖNTEM

Araştırma, Samsun Çarşamba merkezde 6, 7 ve 8.sınıflara devam eden 11-13 yaş grubundaki (224) spor yapmayan ve en az 1 yıl süre ile antrenman yapmış (262) öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Saldırganlık Ölçeği

Araştırmada Tuzgöl (1998) tarafından geliştirilen “Saldırganlık Ölçeği” uygulanmıştır. Bu ölçek gençlerde açık, gizli, fiziksel, sözel ve dolaylı saldırganlıkla ilgili davranışları ölçmeye yönelik 45 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki 30 madde düz; 15 madde ise ters ifadeler şeklinde düzenlenmiştir. Ters ifade olarak düzenlenen maddelerin puanlanması tersine çevrilerek yapılmaktadır. Ölçekteki ters ifadeler şunlardır: 2, 4, 8, 10, 13, 16, 24, 28, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 44; diğer maddeler ise düz ifadeler şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca 9 madde geçerlik puanı elde etmek üzere bir durumun o kişi için geçerli olduğunu diğeri olmadığını ifade edecek şekilde iki defa sorulmuştur.

Ölçekteki geçerlik maddelerinin numaraları şöyledir: (4;20), (18;24), (10;26), (22;33), (8;36), (14;37), (19;39), (23;40), (34;44) (Tuzgöl, 1998). Ölçek 5’li derecelendirilmiş cevaplama sistemine sahiptir. Ölçekte bireylerin kendi duygu ve davranışlarını içeren maddeler yer almaktadır. Ölçekteki ters ifadeler 6 sabit sayısından o soruya ilişkin işaretlediği seçeneğin puanı çıkarılarak değerlendirilmektedir. Bu işlemde geçirilen ters ifadelerin ve düz ifadelerin toplamı saldırganlık puanının vermektedir. Ölçekte puanın yükselmesi saldırganlık düzeyinin arttığına işaret etmektedir. Ölçekten alınan minimum puan 45, maksimumu puan 225’tir (Tuzgöl, 1998). Ölçeğin bu hali ile Cronbach Alfa güvenirliği hesaplanmış ve 0.71 ve Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu katsayısı r: 0.85 bulunmuştur.

İyimsizlik Ölçeği

Katılımcıların iyimsizlik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla, Çalık (2008) tarafından ilköğretim öğrencileri için geliştirilmiş iyimsizlik ölçeği kullanılmıştır. İlköğretim öğrencileri için iyimsizlik ölçeğinin geliştirilmesinde, daha önce Balcı ve Yılmaz (2002) tarafından geliştirilen ve üniversite öğrencilerinin iyimsizlik düzeylerini ölçmeyi amaçlayan ölçekten yararlanılmıştır. Araştırmacılar İyimsizlik testini ilköğretim öğrencilerine uyarlamak için faktör analizi yapmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda maddelerin çoğunun birinci faktörde toplandığı görülmüştür. Ayrıca 2., 3., 4., 5. ve 6. faktörlerin öz değerleri birinci faktörün öz değerinin yarısından daha az bulunmuş ve 2. faktörden sonra önemli bir düşüş eğilimi gözlenmemiştir. Bu nedenle tek boyutluluğu ihlal eden 2., 4., 6., 8., 9. ve 11. maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin madde geçerliliğini incelemek amacıyla madde toplam puan korelasyonlarına bakılmıştır. Toplam 160 kişiye yapılan uygulama sonuçlarına göre: İyimsizlik Ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik kat sayısı 0.88 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iki yarı test güvenilirliği hesaplanmıştır. Testin maddeleri yansız olarak iki eş yarıya ayrılarak testin iki yarısı arasındaki ilişkiden hareketle Spearman Brown formülü kullanılarak testin tamamı için hesaplanan korelasyon katsayısı 0.83 bulunmuştur. Analizler sonucunda ilköğretim öğrencilerine uygulanan iyimsizlik ölçeğinin 18 madden oluştuğu belirlenmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 90; en düşük puan ise 18'dir (Balcı ve Yılmaz, 2002)

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin istatistiksel analizi için SPSS 16.0 istatistik programı kullanıldı. İstatistiksel sonuçlar %95 güven aralığında ve $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirildi. Öğrencilerin Saldırganlık ve İyimsizlik ölçeğinden elde ettiği puanların cinsiyete ve spor yapma durumuna göre dağılımı için bağımsız örneklem için t testi uygulandı. Çoklu karşılaştırma için Tek Yönlü Varyans analizi (ANOVA) ve düzeltme testlerinden (Post-hoc) LSD testi kullanıldı.

BULGULAR

Tablo 1. Cinsiyet Alt Grubuna Göre Saldırganlık ve İyimsizlik Puanlarının Karşılaştırılması

	Değişkenler	n	Ortalama	Std.S	t	P
Saldırganlık	Erkek	281	115,62	24,109	2,138	,033*
	Kız	205	111,30	20,306		
İyimsizlik	Erkek	281	63,48	15,563	,078	,938
	Kız	205	63,59	13,189		
Saldırganlık	Spor Yapan	262	112,55	21,331	1,302	,194
	Spor Yapmayan	224	115,25	24,092		
İyimsizlik	Spor Yapan	262	63,85	15,377	,496	,620
	Spor Yapmayan	224	63,19	13,649		

Çalışmaya katılan öğrencilerden saldırganlık ve iyimsizlik ortalamaları tablo 1’de sunulmuştur. Spor yapma durumlarına göre saldırganlık ve iyimsizlik puanların da istatistiksel olarak anlamlılık olmadığı belirlendi ($p>0,05$).

Tablo 2. Yaş Gruplarına Göre Saldırganlık ve İyimsizlik Puanlarının Karşılaştırılması

	Yaş	n	Ortalama	Std.S	F	p	(I-J)
Saldırganlık	1. 11 yaş	172	115,59	23,012	1,580	,207	-
	2. 12 yaş	153	114,41	23,056			
	3. 13 yaş	161	111,29	21,810			
	Toplam	486	113,79	22,662			
İyimsizlik	1. 11 yaş	172	61,94	14,773	3,140	,044*	3-1
	2. 12 yaş	153	62,96	16,043			
	3. 13 yaş	161	65,81	12,634			
	Toplam	486	63,54	14,595			

Farklı yaşlardan katılan 486 öğrencinin yaş kategorilerine göre saldırganlık puanında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmezken ($p:0,207$), İyimsizlik puanında sadece 13 yaş ile 11 yaş arasında ($p:0,044$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur.

Tablo 3. Anne eğitim seviyesine Göre Saldırganlık ve İyimsizlik Puanlarının Karşılaştırılması

	Anne Eğitim	n	Ortalama	Std. S	F	p	(I-J)
Saldırganlık	1.Okur-yazar değil	33	117,73	13,742	3,948	,004*	1-5 3-2 3-4 3-5
	2. Okur-yazar	39	108,23	27,436			
	3. İlköğretim	275	116,35	23,056			
	4. O.öğretim-Lise	124	110,59	20,824			
	5. Üniversite	15	99,33	23,194			
	Toplam	486	113,79	22,662			
İyimsizlik	1.Okur-yazar değil	33	58,52	12,433	2,261	,062	-
	2. Okur-yazar	39	64,59	17,422			
	3. İlköğretim	275	64,28	13,660			
	4. O.öğretim-lise	124	63,83	15,155			
	5. Üniversite	15	55,93	19,905			
	Toplam	486	63,54	14,595			

Anne eğitim seviyelerine göre saldırganlık ortalama puanlarında; okuyazar olmayanlar ile üniversite mezunları arasında ($p:0,009$) okuyazar olmayanlar lehine, ilköğretim ile okuyazar ($p:0,035$), ilköğretim ile ortaöğretim ($p:0,018$) ve yine ilköğretim ile üniversite mezunu olanlar arasında ($p:0,004$) istatistiksel olarak anlamlılık hesaplanmıştır. İyimsizlik ortalama puanları ile Anne eğitim seviyelerine göre istatistiksel bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 4. Baba eğitim seviyesine Göre Saldırganlık ve İyimsizlik Puanlarının Karşılaştırılması

	Baba Eğitim.	n	Ortalama	Std.S	F	p	(I-J)
Saldırganlık	1. Okur-yazar değil	13	120,08	17,490	5,393	,001*	3-2 3-4 3-5
	2. Okur-yazar	27	106,04	25,467			
	3. İlköğretim	252	117,81	21,531			
	4. O.öğretim-Lise	142	110,15	22,700			
	5. Üniversite	52	106,73	23,778			
	Toplam	486	113,79	22,662			
İyimsizlik	1. Okur-yazar değil	13	56,92	12,900	3,472	,008*	3-2 4-2 5-2
	2. Okur-yazar	27	55,15	16,849			
	3. İlköğretim	252	64,63	13,664			
	4. Ortaöğretim-lise	142	64,21	15,911			
	5. Üniversite	52	62,44	12,891			
	Toplam	486	63,54	14,595			

Araştırmanın bir diğer değişkeni olan Baba eğitim seviyelerine bakıldığında saldırganlık ortalama puanlarının; okur-yazar seviyesi ile ilköğretim seviyesi arasında ($p:0,009$), ilköğretim seviyesi ile orta öğretim seviyesi ($p:0,001$), ilköğretim seviyesi ile üniversite seviyesi mezunları arasında ($p:0,001$) istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur ($p<0,05$). İyimsizlik puanlarına göre ise; okur-yazar seviyesi ile ilköğretim seviyesi arasında ($p:0,001$), okur-yazar ile ortaöğretim mezunu olanlar arasında ($p:0,003$) ortaöğretim mezunları lehine, üniversite mezunları ile okur-yazar mezunları arasında ($p:0,034$) üniversite mezunları lehine istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 5. Kardeş Sayılarına Göre Saldırganlık ve İyimsizlik Puanlarının Karşılaştırılması

Değişken	Kardeş Sayısı	n	Ortalama	Std. Sapma	F	p	(I-J)
Saldırganlık	Kardeşi yok	67	109,15	16,025	1,049	,388	-
	1 Kardeş	148	113,43	22,721			
	2 Kardeş	167	113,87	24,547			
	3 Kardeş	67	113,54	24,868			
	4 Kardeş	21	116,10	15,450			
	5 Kardeş	16	117,12	23,007			
	Toplam	486	113,79	22,662			
İyimsizlik	Kardeşi yok	67	60,79	18,680	1,596	,160	-
	1 Kardeş	148	63,05	14,804			
	2 Kardeş	167	63,67	13,187			
	3 Kardeş	67	67,52	13,294			
	4 Kardeş	21	61,62	9,287			
	5 Kardeş	16	64,12	16,565			
	Toplam	486	63,54	14,595			

Çalışmaya katılanların kardeş sayılarına göre saldırganlık ve iyimsizlik puanları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı farkın olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Ortalama saldırganlık puanlarına bakıldığında ise kardeş sayısı arttıkça saldırganlığın arttığı tespit edilmiştir.

Tablo 6. Gelir Seviyelerine Göre Saldırganlık ve İyimserlik Puanlarının Karşılaştırılması

Değişken	Gelir Seviyesi	n	Ortalama	Std. S	F	p	(I-J)
Saldırganlık	1. 600 tl ve altı	75	118,24	21,486	3,900	,004*	1-5 2-5 3,5 4-5
	2. 601-899	129	113,29	19,781			
	3. 900-1199	147	115,21	22,019			
	4. 1200-1499	53	117,30	23,517			
	5. 1500 ve üstü	82	105,71	26,635			
	Toplam	486	113,79	22,662			
İyimserlik	1. 600 tl ve altı	75	66,59	12,606	4,833	,001*	1-2 1-4 3-2 3-4 5-2 5-4
	2. 601-899	129	60,98	13,898			
	3. 900-1199	147	64,92	14,731			
	4. 1200-1499	53	57,91	15,125			
	5. 1500 ve üstü	82	65,98	15,418			
	Toplam	486	63,54	14,595			

Gelir seviyesine saldırganlık puanlarında; 600 tl ve altı ile 1500tl ve üstü gelir seviyesine sahip olanlar arasında ($p<.001$), 601-899 tl arası geliri olanlar ile 1500 tl üstü geliri olanlar arasında ($p<.017$), 900-1199 tl ile 1500 tl üstü geliri olanlar ($p<.002$), 1200-1499 tl arası ile 1500 tl üstü geliri olanlar arasında ($p<.003$) istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur ($p<.05$). İyimserlik puanlarında istatistiksel anlamlılık tabloda görüldüğü gibidir.

Tablo 7. Spor Dallarına Göre Saldırganlık ve İyimserlik Puanlarının Karşılaştırılması

Değişken	Branş	n	Ortalama	Std. Sapma	F	p	(I-J)
Saldırganlık	1. Spor yapmayan	224	115,25	24,092	2,265	,061	-
	2. Futbol	102	114,37	23,104			
	3. Basketbol	26	101,65	21,865			
	4. Voleybol	118	113,75	19,901			
	5. Hentbol	16	109,75	13,748			
	Toplam	486	113,79	22,662			
İyimserlik	1. Spor yapmayan	224	63,19	13,649	,116	,977	-
	2. Futbol	102	62,32	16,529			
	3. Basketbol	26	63,88	20,049			
	4. Voleybol	118	63,55	13,989			
	5. Hentbol	16	64,94	8,668			
	Toplam	486	63,54	14,595			

Spor yapanlar grubunun takım sporlarına göre gruplar karşılaştırıldığında saldırganlık ve iyimserlik puanlarında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmamıştır ($p>.05$). Saldırganlık puanı açısından Futbol ($114,37\pm 23,104$) branşında ki katılımcılar en yüksek puana sahipken en düşük olanı ise Basketbol ($101,65\pm 21,865$) olduğu tespit edildi. İyimserlik puanları açısından ise hentbol ($64,94\pm 8,668$) branşı yapanların diğer takım sporlarına göre daha yüksek çıkmıştır.

TARTIŞMA

Bu araştırma 11- 13 yaş aralığında spor yapan ve yapmayan toplam 486 (kız205, erkek 281) öğrencinin, saldırganlık ve iyimserlik düzeylerinin, cinsiyet, yaş, anne-baba eğitim seviyesi, kardeş sayısı, gelir durumu ve yapmış oldukları spor branşına göre değişkenliklerinin belirlenmesi için yapılmıştır.

Araştırmada erkek öğrencilerin (115,62±24,09) kız öğrencilere (111,30±20,306) göre daha saldırgan oldukları ($p<0.05$) ancak iyimserlik puanında ise cinsiyet açısından anlamlılık bulunmamıştır (sırasıyla 63,59±15,563; 63,48 ±13,189 ($p>0,05$)). Saldırganlık üzerine yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunda cinsiyet ile saldırganlık düzeyi arasında anlamlı ilişkilerin olduğu saptanmıştır. Araştırma sonuçları genel olarak erkeklerin kızlara göre daha saldırgan olduğu yönündedir (Bayram, 2012). Ailesel - kültürel yapımız erkeğin toplumdaki yerini belirleyebilmesi için çocukluktan yetişkinliğe kadar olan süreçte sorumluluklarını arttıran bir yetiştirme tarzıyla büyümelerine olanak sağlamış olması, ayrıca erkek öğrencilerin fazla saldırganlık sergilemeleri kendilerini topluma kabul ettirmenin bir yolu olarak algılaması, erkek öğrencileri kızlara oranla daha saldırgan davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir. İyimserlikle yapılan yerli ve yabancı çalışmalara göre cinsiyetle iyimserlik arasında anlamlı bir fark bulunamazken (Puskar, 1999; Aydın ve Tezer, 1991; Chang, 1996; Güleri, 1998; Üstündağ, 1999), bazı araştırmacılar cinsiyet ile iyimserlik arasında ilişki tespit etmişlerdir (Aşan, 1996; Açıköz, 2006).

Anne ve babanın eğitim seviyeleri çocuğun büyümesinde ve eğitiminde belirleyici rol oynar. Çalışmada öğrencilerin anne ve baba eğitim seviyeleri ile saldırganlık puanları arasında bir ilişki olup olmadığı araştırıldı. Buna göre; her iki grupta da eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin saldırganlık puanlarının düştüğü yönünde bir sonuncuna ulaşılmıştır ($p<0,05$). Fakat anne eğitim seviyelerine göre iyimserlik puanlarında fark olmadığı gözlenirken ($p>0,05$), baba da ise okur-yazar seviyesi ile ilköğretim, okur-yazar ile ortaöğretim mezunu olanlar arasında ve üniversite mezunları ile okur-yazar olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur ($p<0.05$). Bu sonuçlara göre baba eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin iyimserlik düzeylerinin yükseldiği yönündedir. Eğitim seviyesinin artması babanın sorunlara, ailesine yaklaşımını, ailenin sosyal çevresini, olumlu etkilediği düşünülürse bu da dolaylı olarak öğrencinin iyimserlik durumuna etki edebilir. Güner (1995) ergenlerde anne-baba eğitim düzeyi ve saldırganlık düzeyini karşılaştırmış, anne babaları

lisansüstü eğitim görmüş olanların saldırganlık düzeylerinin anne-babası diğer eğitim düzeylerine sahip olanlara göre daha yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir (Güner, 1995). Baygöl (1997), ebeveyn eğitim durumuna göre, annesi ortaöğretim ve yükseköğretim mezunu olan öğrencilerin öfkelerini daha çok dışa vurduklarını tespit etmiştir. Baba eğitim seviyesine göre yapılan araştırmalarda ise Aral ve ark (2004) ve Güner'in (1995) sonuçları çalışmamızla paralellik sergilerken, Baygöl (1997) ve Kılıçarslan'ın (2009) araştırmalarıyla paralellik göstermemektedir. Babanın eğitiminin yüksek olması ailenin çocuk eğitiminde daha bilinçli olmasını sağlayarak öğrencilerde saldırganlığa neden olan faktörleri azaltabilir. Yapılan literatür taramasında anne ve baba eğitiminin iyimsizlik düzeyine etkisi ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır.

Kardeş sayıları bakımından incelendiğinde 486 katılımcı arasında en çok iki kardeşe (167) ve bir kardeşe (148 kişi) sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Kardeş sayılarına göre saldırganlık ve iyimsizlik ortalama puanlarında istatistiksel olarak anlamlılık bulunamasa da ($p>0,05$), hiç kardeşi olmayanların saldırganlık puan ortalamaları ($109,15\pm 16,02$) daha düşük olduğu, üç kardeşi olanların ise en yüksek iyimsizlik puanlarına ($67,52\pm 13,29$) sahip olduğu tespit edilmiştir. Yıldız (2009), spor yapan ve spor yapmayan orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini incelenmiş, atılgan ve edilgen saldırganlık puanlarının kardeş sayısı 1, 2, 3, 4 ve 5 olan denekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir. Kılıçarslan (2009) ise, ilköğretim 7.ve 8. Sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, gerek kardeş sayısının fazla olması veya tek çocuk olunması durumundaki dezavantajların bu yaş grubunun saldırganlık eğiliminde anlamlı bir fark yaratmadığını belirtmiştir. Bernat ve Bulleit (1985) ise 34 çocuğun okuldaki davranışlarını gözlemlemiş, abla ya da ağabeyi olan çocukların tek çocuklara göre daha saldırgan olduklarını bildirmiştir. Alan yazında kardeş sayısının iyimsizliğe etkisini gösteren bir bulguyla karşılaşılma olsa da kardeş sayısı birbirinden farklı öğrencilerin iyimsizlik düzeylerinin birbirine çok yakın olduğu görülmüştür. Özellikle 3 kardeşi olan öğrencilerin iyimsizlik düzeylerinin diğerlerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Gelir seviyesi, çocukların gelişiminde ve ihtiyaçlarının karşılanmasında önemlidir ($p<0,05$). Araştırmacılar ekonomik düzey yükseldikçe çocukların kişilik özelliğinin daha uyumlu geliştiğini ifade ederken (Aral, 2004; Uluğtekin, 1976; Dizman ve Gürsoy, 2005; Hatunoğlu, 1994), başka çalışmalar da gelir düzeyinin bireylerin saldırganlık davranışlarını etkilemede tek etken olmadığı ve saldırganlık davranışı ile aile gelir düzeyi arasında ilişki

bulunmadığı şeklinde bulgular elde etmişlerdir (Tuzgöl, 1998; Kılıçarslan, 2009; Köksal, 1991; Dilekmen, Ada ve Alver, 2011). Güleri' (1998) nin yaptığı araştırmada üst sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin çocuklarında alt sosyo-ekonomik aile çocuklarına göre, daha yüksek iyimserlik gözlenmiştir (Güleri, 1998). Ayrıca Carver, Scheier ve Bridges'in yaptıkları araştırmalarda eğitim, yüksek gelir ve iyimserlik arasında ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır (Çalık, 2008). Araştırmamızda, sistemli olmamakla birlikte ailelerin gelir düzeyleri öğrencilerin iyimserlik puanlarına etki etmektedir. Literatürde yer alan araştırma sonuçlarındaki aile gelir düzeyindeki farklılığın iyimserlik puanlarında değişkenliğe yol açması yaptığımız çalışmayı destekler niteliktedir. Bu çalışmada, gelir düzeyinin tek başına iyimserliği arttırdığı ya da azalttığı söylenemez.

Yaş gruplarına göre saldırganlık puanında istatistiksel olarak bir farkın olmadığı ($p>0,05$), iyimserlikte ise; 13 yaş öğrencilerin 11 yaş grubuna göre daha iyimser oldukları belirlenmiştir ($p<0,05$). Bayram (2012) spor yapan 515 ve spor yapmayan 932 öğrenci de yaşlara göre spor yapmayan öğrencilerin saldırganlık puanları en düşük 14 yaş ve altı, en yüksek 17 yaş grubuna ait olduğunu bulurken, spor yapanlarda ise en düşük 14 yaş ve altı, en yüksek 18 yaş grubuna ait olduğunu tespit etmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, grupların yaş kategorisine göre spor yapan ve yapmayanlar arasında fark olduğu, yaş ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bildirmiştir. Dilekmen ve ark. (2011) İlköğretim II. Kademe öğrencilerinin yaş, cinsiyet, eğitim şekline göre saldırganlık puanları arasında anlamlı farklılık olmadığını belirtmişlerdir. Yapılan araştırmalar elde ettiğimiz sonuçları desteklemekte yaş faktörünün genel olarak saldırganlık puanlarını etkilemediğini göstermektedir. Çalık' ın (2008) 6. 7. ve 8. sınıflar üzerinde yaptığı araştırmanın analiz sonuçları araştırmamızı destekler nitelikte olup, iyimserlik ölçeğinden alınan puanlarla sınıflar arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir (Çalık, 2008).

Spor branşlarına göre gruplar karşılaştırıldığında saldırganlık ve iyimserlik puanlarında istatistiksel olarak anlamlılık olmadığı gözlenmiştir ($p>0,05$). Yıldız (2009) orta öğretim öğrencilerin de spor yapmayanların genel saldırganlık puanlarının spor yapanlara göre daha yüksek olduğunu ($p>0,05$), yıkıcı saldırganlık ile Basketbol, Hentbol, Futbol, Masa Tenisi, Yüzme ve Taekwondo branşları arasında, atılgan, edilgen saldırganlık puanlarının takım sporları ve ferdi sporlar arasında istatistiksel bir farklılık oluşturmadığını ifade etmiştir ($p>0,05$). Karakaya'nın (2002) araştırmasına göre de; takım ve ferdi sporlar yapanların genel saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($p>0,05$).

SONUÇ

Araştırmada spor yapmanın iyimserlik ve saldırganlık durumları üzerinde etkili olduğu söylenemez, fakat literatüre bakıldığında birçok araştırmacı ve uzman spor yapmanın bireylerin psikolojik durumları üzerinde etkili olduğunu iyimser ve saldırgan tutumlara olumlu etki ettiğini belirtmişlerdir. Bu nedenle aileler çocuklarını psikolojik açıdan ve fiziksel açıdan sağlıklı olmaları için düzenli spor yapmaya teşvik edebilirler. Milli Eğitim Bakanlığı okullarında beden eğitimi ders saatlerini arttırarak, okul dışındaki zamanlarda spor branşlarında kurslar açarak ve bu kurslara malzeme yönünden destek vererek daha çok öğrencinin spor yapmasını sağlayabilir. Okul rehberlik servisleri, ergenlik dönemi gelişim özellikleri konusunda ailelere bilgilendirme çalışmaları yapabilir; anne ve babaların saldırganlık nedenlerine yönelik eğitici seminerler almaları sağlanarak bu konuda aileleri bilinçlendirecek çalışmalara ağırlık verebilir; öğrencilerin saldırgan davranışlarının sebeplerini tespit ederek, bu sebeplerin ortadan kaldırılmasını ve öğrenciler üzerinde öfke kontrolü çalışması yapılmasını sağlayabilirler. İyimser bireylerin hayatlarında daha mutlu oldukları, fiziksel ve psikolojik açıdan daha sağlıklı oldukları, daha doğru kararlar verdikleri ve daha başarılı oldukları sivil toplum kuruluşlarının, ilgili bakanlık kurumlarının taşra bazında verecekleri seminerler ve medyanın araçları kullanılarak topluma aktırılabilir. Milli Eğitim Bakanlığı öğrencilerin saldırgan davranışlarını en aza indirilmesi ve geleceğe umutla bakan iyimser bireyler yetiştirmek amacı ile uluslararası projeler hazırlanmasını teşvik edebilir.

KAYNAKLAR

1. **Taşmektepligil MY, Bostancı Ö.,** (2000). Farklı Özelliklere Sahip Fertlerin Sportif Faaliyetlere Katılımlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi, Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2;0.
2. **Balcıoğlu İ.,** (2003). Sporun Sosyolojisi ve Psikolojisi, İstanbul, Bilge Yayınları. 132-133.
3. **Doğan O.,** (2005). Spor Psikolojisi, Adana, Nobel Kitabevi, (2): 49-128.
4. **Akandere M, Baştuğ G. Güler ED.,** (2009). Orta Öğretim Kurumlarında Spora Katılımın Çocuğun Ahlaki Gelişimine Etkisi, Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3(1):59-66.
5. **Çelik A, Şahin M.** (2013). Spor ve Çocuk Gelişimi, International Journal of Social Science, 6 (1): 467-478.
6. **Ağlamaz, T.** (2006). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Puanlarının Kendini Açma Davranışı Okul Türü, Cinsiyet, Sınıf Düzeyi, Anne-Baba Öğrenim Düzeyi Ve Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Açısından İncelenmesi. 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun.
7. **Dervent F, Arslanoğlu E. Şenel Ö.,** (2010). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri Ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi (İstanbul İli Örneği), Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7 (1): 521-533.
8. **Boxer P. ve Tisak MS.** (2005). Children's Beliefs About The Continuity Of Aggression, Aggressive Behavior, 31 (22):172-188.
9. **Scheier MF, Matthews KA. Owens JF. Schulz R. Bridges MW. Magovern GJ. Jr. ve Carver CS.,** (1999). Optimism And Rehospitalization Following Coronary Artery Bypass Graft Surgery. Archives of Internal Medicine, 159, 829-835.
10. **Güleç Y.,** (2002). Ergenlerin Öfke Yaşantıları Benlik Algıları Ve Akademik Başarı İlişkileri.

- Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
11. **Bandura A.**, (1973) Social Learning Theory Of Agression. Journal of communication, 28 (3), 12-29.
 12. **Taştan N.**, (2006). Çatışma Çözme Eğitimi Ve Akran Arabuluculuğu, Uygulamalı Grup Rehberliği.
 13. **Mutluoğlu S, Serin NB.**, (2010). An Analysis Of Aggressiveness Levels Of Fifth Grade Primary School Students In Terms Of Some Socio-Demographic Traits (TRNC Sample), International Conference on Newtrends in Education and their Implications, 11-13 Nowember, Antalya.
 14. **Gül SK, Güneş İD.**, (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları Ve Şiddet, Sosyal Bilimler Dergisi / Cilt: XI, Sayı 1, 6 (1): 79-101.
 15. **Kavussanu, M, & McAuley, E.**, (1995). Exercise And Optimism: Are Highly Active Individuals More Optimistic? Journal of Sport and Exercise Psychology, 17, 246-258.
 16. **İmamoğlu AF.**, (1991). Beden Eğitimi Öğretmeninin Sorumlulukları, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.
 17. **Suveren S.**, (1992). Okul Öncesi Çocuğunda Beden Eğitimi Ve Spor. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.
 18. **Tuzgöl M.**, (1998). Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans tezi.
 19. **Çalık E.**, (2008). İlköğretim Öğrencilerinin İyimserlik Düzeylerinin Ve Okula İlişkin Algularının İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
 20. **Balcı S, Yılmaz M.**, (2002). İyimserlik ölçeğinin geçerlilik güvenilirlik çalışması, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 14:54-60.
 21. **Bayram Y.**, (2012). Spor yapan ve yapmayan 14-18 yaş grubu öğrencilerin saldırganlık tutumlarının incelenmesi, Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
 22. **Puskar J.**, (1999). Optimism and Its Relationship to Depression. Coping, Anger, and Life Events in Rural Adolescents, Issues in Mental Health Nursing, 115-130.
 23. **Aydın G.**, (1991). Tezer E. İyimserlik sağlık sorunları ve akademik başarı ilişkisi, Psikoloji Dergisi, 7: 2-9.
 24. **Chang EC.**, (1996). Cultural differences in optimism, pessimism and coping predictors of subsequent adjustment in asian and caucasian american college students, Journal of Counseling Psychology, 43: 113-123.
 25. **Güleri M.**, (1998). Üniversiteli Ve İşçi Gençliğin Gelecek Beklentileri Ve Kötümserlik-İyimserlik Düzeyleri, Kriz Dergisi, 6(1): 55-65.
 26. **Üstündağ A.**, (1999). Kişilik Özelliklerinin Kız ve Erkek Üniversite Öğrencilerinin Bedensel Rahatsızlık Belirtilerini Yordamdaki Rolü, Yüksek Lisans Tezi.
 27. **Aşan P.**, (1996). Türk Üniversite Öğrencilerinin Ve Yetişkinlerin Geleceğe Yönelik Beklenti Ve Düşüncelerinin Değerlendirilmesi, Yüksek lisans tezi, ODTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara,
 28. **Açıkgöz S.**, (2006). Üniversite Öğrencilerinin Beslenme Alışkanlıkları İle Özyetkinlik Ve İyimserlik İlişkisi, Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara,
 29. **Güner N.**, (1995). Ergenlerin Dinledikleri Müzik Türünün Depresyon Ve Saldırganlık Düzeyine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,
 30. **Baygöl E.**, (1997). Ergenin Öfke Tepkilerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 67-68.
 31. **Aral N, Bütün A. Türkmenler B. Akbıyık A.**, (2004). İlköğretim Okullarının 8. Sınıfa Devam Eden İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi, Çağdaş Eğitim Dergisi, 315: 17-25.
 32. **Yıldız S.**, (2009). Spor Yapan Ve Spor Yapmayan Orta Öğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, 90.
 33. **Kılıçarslan S.**, (2009). İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Akılcı Olmayan İnançları ile Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana, 59.
 34. **Bernat TJ, Bulleit TN.**, (1985). Effect of sibling relationships on prischool's behavior at home at school. Developmental psychology, 21 (5); 761-767.
 35. **Uluğtekin S.**, (1976). Çocuk Yetiştirme Yöntemleri Açısından Ana-Baba Çocuk İlişkileri, Ana-Baba Davranışlarıyla Çocuğun Saldırganlık Ve Bağımlılık Eğilimi Arasındaki İlişkilerin Araştırılması, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.
 36. **Dizman H, Gürsoy H.**, (2005). İlköğretim Dördüncü Ve Beşinci Sınıfa Devam Eden Anne Yoksunu Olan Ve Olmayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri, Kastamonu Eğitim Dergisi, 13 (2): 437-446.
 37. **Hatunoğlu A.**, (1994). Ana Baba Tutumları

- İle Saldırıcılık Arasındaki İlişkiler, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- 38. Demirhan M.,** (2002). Kendini Açma Düzeyleri Farklı Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenler Açısından Saldırıcılık Düzeylerinin İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
- 39. Köksal F.,** (1991). Denetim Odağı İle Saldırıcılık Davranış Arasındaki İlişkiler, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi. Sosyal B.
- E. Erzurum.
- 40. Dilekmen M., Ada Ş., Alver B.,** (2011). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Saldırıcılık Özellikleri, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,10(2):927-944.
- 41. Karakaya MA.,** (2002). Takım Sporunu Yapan Sporcularla Bireysel Spor Yapan Sporcuların Saldırıcılık Düzeylerinin Karşılaştırılması (N.Ü. Aksaray BESYO Örneği), Niğde Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 39.

